

Kvartett. Matzon Ákos kiállítása

A kvartett, bár más jelentései is vannak, leginkább zenei szakkifejezés, leegyszerűsítve négy hangszerre írt darabot, illetve az ezt előadó együttest jelöljük vele. Négy szóló, hangszer vagy hang önálló, de a másik hárommal mégis közösen hangzó együttműködéséről van szó tehát. Most, Matzon Ákos kiállítása esetében a különbség az, hogy voltaképpen önálló, alanyi jogon is autonómiával rendelkező művekről van szó, melyek azonban így együtt, a művész által alaposan végiggondolt négyes összefüggésrendszerben kölcsönösen értelmezik egymást, rímeikkel, azaz egyívású alakzataikkal, színeikkel mindegyre utalnak az együttes többi darabjára, különbségeikkel, egyéni sajátosságaikkal pedig ellenpontosítják, egyúttal ki is egészítik azokat.

Egyszerre hangszerszólók és vonósnégyesek.

E négyes elrendezés korántsem véletlen. Matzon, a térrétegek, formai ritmusok, hangsúlyok és hiányok problémáin gondolkodva szinte sohasem éri be egyetlen válasszal, egyfajta megoldással. Sorozatok, variáció-halmazok születnek hát tevékenysége nyomán. Másfelől viszont a tömörségre, sallangtalanságra törő redukciós hajlama ódzkodik a túlságosan könnyed, gyorsan következmények nélkülivé válható variabilitástól is. Summázni, összegezni igyekszik tehát sorozatainak konzekvenciáit, tanulságait. Értelemszerűen nem lehet közöttük hierarchia (ezt Matzon racionális-demokratikus gondolkodásmódja amúgy is lehetetlenné tenné). Kvartettjeinek tagjai egyenrangú együttműködők.

Így tesz a kiállítás leghangsúlyosabb négyese, a Murália is. Mindegyiken nagyjából azonos a fehér és fekete felületek ritmikus váltakozása, enyhe dőlésszöge, a rájuk ragasztott színes fapálcák sorjázása, a vékony tükörcsíkok visszafogott titokzatossága. S mindegyiken mégis kicsit más a fenti alapelemek elosztása, viszonya, kompozíciós szerepe. Egy meglehetősen sokrétű művészi kérdésfelvetésre, az egymásra helyezett vékony térsíkok, s az így létrejövő pluszok és mínuszok, a relieffé „vastagodott” rétegek és a „lyukak”, hiányok, a fehér felületre vetődő halvány, (vagy a nézőpont változásától függően erősebb) árnyékok, s a kép mélyén húzódó tükörvonalak kapcsolatára adott négy választ láthatunk tehát. Négy, egyformán érvényes megközelítési lehetőséget.

S alapvetően hasonló a helyzet a többi kvartettnél is: az Ablakok egymásra rétegződő, térre nyíló és teret határoló keretformáinál, vagy, még ennél is csupaszabban, redukáltabban, a Szalagok szaggatott ritmusú lemezkéi esetében. A szobrok (Felhőkarcolóim) csoportja viszont lényegesen nagyobb teret enged a játékoságnak, a szoborépítő művész mögött érezhetően felsejlik a fajátékainak elemeiből tornyokat, városokat álmódó gyerek alakja is. (Ugyanez vonatkozik a kiállítás egyetlen „önálló”, felfelé törő szobrait köralaprajzba szétterítő művére, a Játékvárosra is, melynek változatos, fakó színekre festett formái szintén a gyerekkor szépmélikű tervező-furorja előtt tisztelegnek).

A fenti összefüggések mellett attól élnek, lélegeznek művei, hogy, a fegyelem, a technikai perfekció, a pontosság, a racionalitás mögött, ha mégoly visszafogottan is, de érzelmek, indulatok vannak, sőt akár kételyek is. Mert lehet, s ha már teremtünk, kell is ugyanolyan elszánással szoborarchitektúrákat emelni, mint Kassák, ritmikus rendbe szervezni függőleges és vízszintes elemeket, mint Doesburg, térbe törő alakzatokat, mint Liszickij, de tisztában kell lenni azzal, hogy az egykori műveket mozgató hevület visszahozhatatlan, egy univerzálisnak hitt imperatívusz helyett immár csak egyéni, személyes, jelen idejű válaszok lehetségesek.

Ezt kell figyelembe venni, ha nem pusztán kisajátítani, utánozni akarjuk a 20. század elejének konstruktivizmusát. S ezt tekintik kiindulópontnak Matzon hangsúlyozottan személyes, jelen idejű négyes témavariációi is. Ahogy a múlt század talán legjelentősebb irodalmi kvartettjében, T.S. Eliotnál olvashatjuk: „...minden mindig most van. Szavak rugaszkodnak,/ Megpattannak s néha megtörnek, a teher alatt,/ A feszítéstől, megcsúsznak, kisiklanak, tönkremennek,/ Pontatlanságba enyésznek, helyükön se maradnak,/Nyugton se maradnak...”

Paradoxon vagy nem, így, részben a feladat reménytelenségét belátva lehet végül is a mű „Csak oka és célja a mozdulatnak,/ Időtlen s kívánság nélkül való,/ Csupán az idő szemszögében/ Formák határaiba fogva/ A nemlét és a létezés közt.” (Burnt Nornton, Vas István fordítása)

Pataki Gábor